

Uluslararası Antlaşmaların Üçüncü Taraflar Açısından Bağlayıcılığı “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Örneği”^(*)

Doç. Dr. Erdi ŞAFAK^(**)
Samet Hamza RUSO^(***)

Öz

Uluslararası antlaşmalar ister genel bir konuyu ister bölgesel bir konuyu ilgilendirsin, isterse iki ya da daha çok devlet arasında olsun, antlaşmayı imzalayan ve taraf olan devletler için bağlayıcıdır. Sözleşmeler hukukunun genel ilkelerine dayanan bu kural, uluslararası hukukta ayrıca devletlerin egemenliği ve bağımsızlığı kurallarınca da desteklenmektedir. Dolayısıyla uluslararası antlaşmalar yalnızca antlaşmaya taraf olan devletler için bağlayıcıdır ve kural olarak, taraf olmayan devletler için hak ve yükümlülük doğurmamaktadır. Ancak, antlaşmalar hukukuyla ilgili diğer birçok konuda olduğu gibi, *res inter alios acta* (başkaları arasında yapılan şeyler taraf olmayanlar için görev yaratmaz) ilkesi son yıllarda farklı düşünce sürecinden geçmiştir. Bu bağlamda günümüzde uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde antlaşmaların, taraf olmayan üçüncü kişiler bakımından etkileri çok daha fazla tartışılır hale gelmiştir. Uluslararası antlaşmalar Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) açısından ayrı bir değerlendirme konusu oluşturmaktadır. Zira uluslararası alanda tanınma sorunu nedeniyle KKTC, antlaşmalara taraf olma konusunda önemli sorunlar yaşamaktadır. Bu noktadan

^(*) Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih: 15.10.2024 - Kabul Edildiği Tarih: 06.02.2025.

Atıf Şekli: Erdi Şafak ve Samet Hamza Ruso, ‘Uluslararası Antlaşmaların Üçüncü Taraflar Açısından Bağlayıcılığı “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Örneği”’ (2025) 15(1) Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 291, 314.

DOI: 10.52273/sduhfd..1568194.

^(**) Yakın Doğu Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Lefkoşa, KKTC.

E-posta: erdi.safak@neu.edu.tr.

Orcid: <https://orcid.org/0000-0003-4000-2468>.

^(***) Yakın Doğu Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi, Lefkoşa, KKTC.

E-posta: samethamza.ruso@neu.edu.tr.

Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-6522-043X>.

hareketle çalışmada, KKTC'nin taraf olmadığı antlaşmaların, KKTC açısından, herhangi bir hak ya da yükümlülük yaratıp, yaratmadığı durumu incelenecektir.

Anahtar Kelimeler

Uluslararası Hukuk, Uluslararası Antlaşmalar, Uluslararası Antlaşmaların 3. Kişilere Etkileri, KKTC'nin Statüsü, KKTC'nin Tanınmaması.

Binding Force of International Agreements on Third Parties “The Example of the Turkish Republic of Northern Cyprus”

Abstract

International agreements, whether they concern a general issue or a regional issue, or whether they are between two or more states, are binding on the states that have signed the agreement and are parties to it. This rule, which is based on the general principles of the law of contracts, is also supported in international law by the rules of sovereignty and independence of states. Therefore, international agreements are binding only on the states that are parties to the agreement and, as a rule, do not create rights or obligations for states that are not parties. However, as in many other issues related to the law of treaties, the principle of *res inter alios acta* (things done between others do not create duties for non-parties) has gone through a different thought process in recent years. In this context, the effects of agreements on non-parties third parties within the framework of international law rules have become much more debatable today. International agreements constitute a separate subject of evaluation for the Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC). Because of the problem of recognition in the international arena, the TRNC has significant problems in becoming a party to agreements. Starting from this point, this study will examine whether the agreements to which the TRNC is not a party create any rights or obligations for the TRNC.

Keywords

International Law, International Treaties, Effects of International Treaties on Third Parties, Status of TRNC, Non-Recognition of TRNC.

Extended Summary

International law has become much more talked about because of today's developments, and treaties play an important role in the establishment of international law rules. In addition, this important role played by treaties forms the basis of international diplomacy. We often hear that a certain action by a certain country violates an international treaty, and therefore this situation is against international law. The rules of international law have been developed by many international treaties prepared by the International Law Commission, which was established by the United Nations (UN) General Assembly in 1947 to develop and codify international law. Within the framework of these efforts and diplomacy of the International Law Commission, the Vienna Convention on the Law of Treaties was adopted on May 23, 1969. The Vienna Convention on the Law of Treaties acknowledges the importance of treaties as a source of international law, and the Convention states that it is important to understand the scope and dynamics of a treaty, who can and cannot be a party to a treaty.

Article 1 of the Vienna Convention on the Law of Treaties states that treaties can take the form of agreements between states and agreements between international organizations. According to the definitions set forth in the 1969 Vienna Convention on the Law of Treaties, a "treaty" means "an international agreement (understanding) concluded in writing between States and governed by international law, whether contained in a single document or in two or more related documents and regardless of its specific name". The Convention also covers other international law subjects such as international organizations; Article 3 covers agreements between states, agreements between themselves and agreements within the scope of international agreements to which other international law subjects are parties. The general principles of international law regarding treaties and conventions are that they create rights and obligations for states parties by means of ratification, accession, acceptance or approval. However, there are exceptions to this rule and sometimes third states may also have obligations and rights under a treaty. In other words, in the case of treaties, a third party may claim to be a party to a treaty in whole, as a party, or in part, subject to certain sections. Article 11 of the Vienna Convention allows consent to be bound by a treaty to be expressed in various ways, including acceptance, approval, and accession. These claims differ from other third-party claims in that, if successful, the third party loses this status and becomes a party. For example, the United Nations Charter grants non-member states the right to participate in the discussion of disputes in which they are involved (Article 32); the right to bring such disputes to the attention of the Security Council or the General Assembly (Article 35); and the right to consult with the Security Council on the solution of special economic problems arising from the application of preventive or coercive measures (Article 50). This situation has some different elements for the Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC), which has significant difficulties in becoming a party to treaties.

Based on the Zurich and London agreements, the Nicosia Agreements were signed between Turkey, Greece, England and the independent Republic of Cyprus on 16.08.1960, and the legal status of the Republic of Cyprus was abolished when Turkey

rejected the constitutional amendment proposals of the then President of Cyprus Makarios in December 1963. During this period, tensions increased between the two communities in Cyprus and because of these tensions, the Turkish Cypriots declared the TRNC on 15.11.1983. Following the declaration of the TRNC, the UN Security Council, with its resolution dated 18.11.1983 and numbered 541, found this declaration to be contrary to the 1960 Constitution and declared the TRNC invalid. The said resolution evaluated the Declaration of Independence as separatism and called on all States not to recognize any other Cyprus State other than the Republic of Cyprus. Despite this approach of the UN, only Turkey recognized the TRNC on the day it was declared. Since then, there is no other state other than Turkey that has recognized the TRNC. The international status of the TRNC will not result in some international agreements not creating rights and obligations for it or that some international agreements will not be binding for it. This study will examine how international agreements should be evaluated in terms of the TRNC.

Giriş

Uluslararası hukuk genel olarak uluslararası toplumun hukukudur ve bu hukuk kurallarının oluşturulmasında uluslararası antlaşmalar önemli bir rol oynamaktadır. Uluslararası antlaşmaların oynamış olduğu bu önemli rol aynı zamanda uluslararası diplomasinin temellerini de oluşturmaktadır. Uluslararası hukuk kuralları, Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu tarafından 1947'de uluslararası hukuku geliştirmek ve kanunlaştırmak için kurulan Uluslararası Hukuk Komisyonu tarafından hazırlanan birçok uluslararası antlaşma tarafından geliştirilmiştir. Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun bu çabaları ve diplomasisi çerçevesinde, 23 Mayıs 1969'da Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin kabul edilmesi sağlanmıştır. BM Antlaşması Madde 38'de¹ ve Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nde, antlaşmaların uluslararası hukukun bir kaynağı olarak önemi kabul edilmiş olup, özellikle Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi bir antlaşmanın kapsamı ve dinamiklerinin ne olduğunu, bir antlaşmaya kimlerin taraf olabileceğini ve kimlerin taraf olamayacağını anlamının önemli olduğunu belirtmiştir.

Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin 1. maddesi, antlaşmaların devletler arasındaki antlaşmalar ve uluslararası örgütler arasındaki antlaşmalar şeklinde olabileceğini belirtmektedir. 1969 Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin koyduğu tanıma göre, bir "antlaşma", *"ister tek bir belgede, isterse iki veya daha fazla ilgili belgede yer alsın ve (kendine) mahsus ismi ne olursa olsun, Devletler arasında yazılı şekilde akdedilmiş ve milletlerarası hukuka tabi olan milletlerarası antlaşma (mutabakat) demektir"*. Uluslararası hukukun antlaşmalar ve sözleşmelerle ilgili genel ilkeleri, bunların onay, katılım, kabul veya tasdik yoluyla taraf devletlere sağladığı haklar ve yükümlülükler yaratması şeklindedir³. Medeni Hukukta yaygın olarak kullanılan ve Roma Hukukundan türetilen *"pacta tertiis nec nocent nec prosunt"* özdeyişine göre antlaşmalar yalnızca sözleşme taraflarını ilgilendirir, üçüncü kişilere ne yükümlülükler yükleyebilir ne de haklar verebilirler. Alıntılanan ilkenin bir sonucu olarak, bir antlaşmanın yasal etkileri sözleşme taraflarının çevresiyle sınırlı olmalıdır. Medeni hukukta sözleşme hukukunun genel kavramına dayanan bu kural, uluslararası hukukta

¹ BM Antlaşması Uluslararası Adalet Divanı (U.A.D.) Statüsü'nün 38. Maddesine göre uluslararası hukukun kaynakları uluslararası andlaşmalar, teamül kuralları ve hukuk genel ilkeleridir.

² Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi 22 Mayıs 1969, Madde2/a, BM Enformasyon Merkezi UNIC-Ankara.

³ Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi 22 Mayıs 1969, Madde 3.

Devletlerin egemenliği ve bağımsızlığı kurallarıyla bağlantılıdır. Dolayısıyla uluslararası antlaşmalar yalnızca sözleşme taraflarını kapsar ve kural olarak, antlaşmalara taraf olmayan devletler için antlaşmalar kapsamında ne haklar ne de görevler ortaya çıkmaktadır. Ancak bu kuralın istisnaları da vardır ve bazı durumlarda üçüncü devletlerin de bir antlaşma kapsamında hakları ve yükümlülükleri olabilecektir.

Bir antlaşmanın üçüncü kişiler bakımından birtakım haklar ve yükümlülükler öngörmesi uluslararası uygulamada rastlanılan bir örnektir. Bu etki üçüncü kişinin açık veya örtülü iradesine dayanabilir. Bazı antlaşmalar ise niteliklerinden ötürü genel bir etkiye sahip olduğu kabul edilmektedir⁴. Bu noktadan hareketle çalışmada antlaşmaların üçüncü kişiler bakımından etkileri ile ilgili olarak genel bir etkiye sahip olan antlaşmaların Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) açısından durumu incelenecektir.

11 Şubat 1959 tarihinde Birleşik Krallık, Türkiye ve Yunanistan ile Kıbrıs'taki Rum ve Türk halkları arasında Zürih ve Londra Anlaşmaları imzalanmış, bağımsız bir devlet olarak Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın temel unsurları belirlenmiştir. Anayasanın hazırlanma süreci sonrasında ise Kıbrıs Cumhuriyeti, imzalanan Kuruluş, İttifak ve Garanti Antlaşmaları çerçevesinde resmi olarak 16 Ağustos 1960 tarihinde kurulmuştur. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin hukuksal statüsü dönemin Kıbrıs Cumhurbaşkanı Makarios'un Aralık 1963'te Anayasa değişikliği önerilerinin Türkiye tarafından reddedilmesi üzerine ortadan kalkmıştır. Bu süreçte Kıbrıs'ta iki toplum arasında gerginlik artmış ve yaşanan bu gerginlikler neticesinde Kıbrıslı Türkler 15.11.1983'te KKTC'yi ilan etmişlerdir⁵. KKTC'nin ilanı üzerine BM Güvenlik Konseyi 18.11.1983 tarih ve 541 sayılı kararı ile bu ilanı 1960 Anayasasına aykırı bulmuş ve KKTC'nin tanınmasını geçersiz saymıştır. Anılan karar ayrıca BM üyesi devletlere, Kıbrıs adasında Kıbrıs Cumhuriyeti'nden başka bir devleti tanımama çağrısında bulunmuştur. BM'nin bu yaklaşımına rağmen, sadece Türkiye ilan edildiği gün KKTC'yi tanımıştır. O günden bu zamana Türkiye dışında KKTC'yi tanıyan başka bir devlet bulunmamaktadır⁶. KKTC'nin uluslararası statüsü, bazı uluslararası antlaşmaların kendisi bakımından hak ve yükümlülükler doğurmayacağı sonucunu doğurmayacaktır. Bu çalışmada uluslararası antlaşmaların üçüncü kişiler bakımından etkileri bağlamında KKTC'nin durumu değerlendirilecektir.

⁴ Melda Sur, *Uluslararası Hukukun Esasları*, (14. Baskı, Beta Yayınları 2020) 70.

⁵ Hüseyin Pazarıcı, *Türk Dış Politikasının Başlıca Sorunları*, (Turhan Kitabevi 2015) 161.

⁶ Pazarıcı, *Türk Dış Politikası* (n 5) 161.

I. Genel Olarak Antlaşma Kavramı ve Antlaşma Yapmaya Yetkili Kişiler

Antlaşma kavramı ile genel olarak, uluslararası hukukun kendilerine bu alanda yetki tanıdığı kişiler arasında, uluslararası hukuka uygun bir biçimde hak ve yükümlülükler doğuran, bunları değiştiren ya da sona erdiren yazılı irade uyuşması anlaşılmaktadır⁷. Başka bir ifadeyle bir antlaşma, iki veya daha fazla devletin veya uluslararası örgütlerin kendi aralarında bir hukuki ilişki kurmak, mevcut bir hukuki ilişkiyi değiştirmek veya sona erdirmek, ya da ileriye dönük davranış kuralları amacıyla milletlerarası hukuka uygun olarak yaptıkları anlaşma olarak da açıklanabilir⁸.

Uluslararası hukukun, antlaşma yapma yetkisi tanıdığı uluslararası hukuk kişilerinin başında devletler gelmektedir. Diğer uluslararası hukuk kişilerinin antlaşma ve uluslararası hukuk işlemi akdetmesi veya benimsemesi kendilerine tanınan yetkiler kapsamında olmaktadır⁹. Konuya ilişkin 1969 Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin 6. Maddesi "*Her devletin antlaşma akdetme yetkisi vardır*"¹⁰ şeklinde düzenleyeme yeti vermiştir.

Devletler dışındaki yapıların örneğin bağımsızlığı sınırlı olabilen ve minyatür devlet kategorisinde bulunan, vesayet altında olan, federal, konfederal vb, yapılarda yer alan devletlerle uluslararası antlaşma yapma yetkisinin tanınıp tanınmadığı hususu uluslararası hukuk açısından önemli bir konudur. Bu konu ile ilgili, bu devletlere tanınan yetkilerin incelenmesi ve tespit edilmesi gerekmektedir. Uluslararası hukuk süjelerini temsil eden kişilerin yetkisiz olması veya yetki aşımında bulunarak antlaşma yapmaları mümkün olabilmektedir¹¹.

Uluslararası antlaşmaların yapılışı ile ilgili olarak anlaşılması gereken, antlaşma metninin içeriğinin hazırlanması ve antlaşma metnine son şeklinin verilerek içeriğinin kesinleştirilmesidir. Bir başka ifadeyle uluslararası antlaşmaların, ilgili taraflar arasında görüşülmesi ve antlaşma metni üzerinde tarafların nihai olarak uzlaşma sağlamış olması sürecine antlaşmanın yapılış süreci denmektedir¹².

⁷ Hüseyin Pazarcı, *Uluslararası Hukuk*, (21. Baskı, Turhan Yayınları 2022) 45.

⁸ Aslan Gündüz, *Milletlerarası Hukuk*, Reşad Volkan Günel (Ed.) (9. Baskı, Savaş Yayınevi 2018) 15.

⁹ Kamuran Rençber, *Uluslararası Hukuk*, (3. Baskı, Dora Yayınları 2018), 48.

¹⁰ Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi 22 Mayıs 1969, Madde 6.

¹¹ Rençber (n9), 49.

¹² Yücel Acer ve İbrahim Kaya, *Uluslararası Hukuk Temel Ders Kitabı - İngilizce Özetli*, (11. Baskı, Seçkin Yayınları 2020) 82.

Antlaşmaların yapılması ile ilgili geleneksel olarak sıfatları dolayısıyla bazı kimseler devleti temsilen görüşme ve imza yetkisine sahiptir. Antlaşmada taraf bir devlet olduğunda, genel olarak devlet adına yetkili kişi devlet başkanı, hükümet başkanı veya dışişleri bakanıdır. Sadece temsilci olarak atandıkları hükümet veya uluslararası örgüt nezdinde atanan diplomasi temsilcileri de devlet adına yetkili kişilerdir. Bunların dışında başka kimseler de yetki belgesi ke yetkilendirilerek devletleri adına antlaşma yapma yetkisine sahip olabilecektir. Taraf bir uluslararası örgüt ise, örgütün kurucu antlaşmalarına bakılması gerekecektir. Bu konuda bir hüküm yoksa örgütün en yüksek dereceli görevlisi yetki sahibidir. Uygulamada genel sekreter ve genel sekreter yardımcılarında her birinin yetkili olduğu görülmektedir¹³.

KKTC açısından uluslararası antlaşmaların iç hukuktaki yeri KKTC Anayasası 90. maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu madde hükmü şöyledir: *"Usulüne göre yürürlüğe konulmuş uluslararası antlaşmalar yasa hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesi olarak görev yapan Yüksek Mahkeme'ye başvurulamaz."*¹⁴ KKTC Anayasası'nda antlaşma imzalama yetkisi ile herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. KKTC Anayasası'nın 3. maddesinin (2). fıkrasına göre, *"Kıbrıs Türk halkı, egemenliğini, yetkili organları eliyle kullanır"* demektedir. Bu organlar, Anayasanın 4., 5. ve 6. maddelere göre, yasama, yürütme ve yargı organlarıdır. KKTC Anayasası'nın 4. maddesine göre, Cumhuriyet Meclisi yasama yetkisine sahiptir. Anayasa'nın 90. maddesine göre, yasama organı, uluslararası antlaşmaları imzalama ya da imzalanmalarına önceden izin verme değil, bu antlaşmalar imzalandıktan sonra bunları onaylama yetkisine sahip olabilecektir¹⁵.

II. Antlaşmaların Yürürlüğe Girmesi ve Taraflar Açısından Uygulanması

Antlaşmalar, genel olarak tarafların niyetlerine uygun olarak, antlaşmanın kendisinde ifade edildiği şekilde yürürlüğe girmektedir. Bir tarafın antlaşmaya katılımı veya antlaşmayı imzalaması, antlaşmanın o taraf için derhal yasal etkiye sahip olduğu başka bir ifadeyle bağlayıcılık teşkil ettiği anlamına gelmemek-

¹³ Sur (n3) 28.

¹⁴ KKTC Anayasa 90. madde (5)

¹⁵ Tufan Erhürman, "Cumhurbaşkanı'nın Uluslararası Antlaşma İmzalama Yetkisi Var mı? Kaynak: Cumhurbaşkanı'nın Uluslararası Antlaşma İmzalama Yetkisi Var mı?", <https://www.yeniduzen.com/cumhurbaskaninin-uluslararasi-antlasma-imzalama-yetkisi-var-mi-13559h.htm> Erişim Tarihi: 14 Ocak 2025.

tedir¹⁶. Genellikle bir antlaşmanın yürürlüğe girmesi, antlaşma metninde belirtilen birtakım işlemlerin yerine getirilmesi örneğin devletlerin gerekli iç hukuksal işlemleri tamamlamasına kadar beklemektedir. Çok taraflı antlaşmalarda en sık görülen olay ise, antlaşmayı imzalayan devletlerin belirli sayıda onaylama veya katılıma ulaşılması şeklindedir. Bir antlaşma iki ya da çok tarafı durumda olsun, belirli bir tarih, belirli sayıda onaylama veya katılıma ulaşıldıktan sonra geçen işlemlerin ardından bağlayıcılık kazanacaktır¹⁷.

Elbette bir antlaşmanın metninin antlaşmanın yürürlüğe girme tarihini belirlemesi farklı şekillerde mümkün olabilecektir. 1969 Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi, bir antlaşmanın yürürlüğe girmesini düzenleyen hükümlerinin, metnin kabul edildiği tarihten itibaren "uygulanacağını" belirterek bu mantıksal imkansızlığı ele almaktadır. Bu, antlaşmanın müzakere eden taraflarının, bu hükümlerin antlaşmanın özünün resmen yürürlüğe girmesine kadar derhal yürürlüğe girmesini amaçladıkları varsayılırsa teorik olarak mümkündür. Antlaşmada "tetikleyici" hükümler yer almaması ve müzakere eden devletler arasında bu konuda herhangi bir anlaşmaya varılamaması halinde, antlaşmanın, müzakere eden tüm devletlerin bağlanma iradesini ifade etmeleri üzerine yürürlüğe girdiği kabul edilir¹⁸.

Bir tarafın antlaşmanın yürürlüğe girmesinden sonra onaylaması veya katılması durumunda, onay veya katılım belgesi veya antlaşma aksi yönde bir hüküm içermediği sürece, söz konusu taraf derhal bağlı olur¹⁹.

Bir antlaşmanın yürürlüğe girmesinden sonra, uygulanabilirliği açısından önemli bir işlem, BM Sekreterliği'ne antlaşmanın kaydedilmesi ve antlaşmanın daha sonra bu sekreterlik tarafından yayınlanmasıdır. Kayıt zorunluluğu hem 1969 Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nde hem de BM Şartı'nda belirtilmiştir. Bu durumun uluslararası istikrarı ve düzeni baltalayabilecek gizli antlaşmalardan kaçınmak için gerekli olduğu söylenmektedir²⁰. Konu ile ilgili bir diğer görüş ise, bu tür merkezi kaydın yalnızca "uluslararası ilişkilerin düzgün yönetimi" meselesi olarak önemli olduğudur²¹.

¹⁶ Antonio Cassese, *International Law*, (Oxford University Press 2001), 126

¹⁷ Sur (n 3) 29.

¹⁸ Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi 22 Mayıs 1969, Madde 24.

¹⁹ Malcolm N. Shaw, *International Law*, (Cambridge University Press 2008) 910 - 911.

²⁰ Pazarcı, *Uluslararası Hukuk* (n 7) 48.

²¹ Pazarcı, *Uluslararası Hukuk* (n 7) 49.

Antlaşmaların özel bağlamında, *pacta sunt servanda* (ahde vefa) ilkesi, bir uluslararası hukuk kişinin, bir antlaşmaya bağlı olma iradesini ifade etmesi ve antlaşmanın yürürlüğe girmesiyle, antlaşmanın o kişi için bağlayıcı hale geldiği ve onun tarafından iyi niyetle yerine getirilmesi gerektiği anlamına gelmektedir. Başka bir ifadeyle, egemen bir devlet antlaşma yükümlülüklerinden vazgeçmek için egemenliğini ileri süremez. Bu nedenle, 1969 Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin 26. maddesi antlaşma hukukunun en temel ilkesini ortaya koymaktadır²². İlgili madde çerçevesinde *pacta sunt servanda*, "Yürürlükteki her antlaşma, tarafları için bağlayıcıdır ve onlar tarafından iyi niyetle yerine getirilmelidir" şeklinde ifade edilmiştir²³.

Pacta sunt servanda doktrini, uluslararası hukukun en temel ilkelerinden birini ifade eder; uluslararası hukuk özneleri tarafından yapılan yasal taahhütlere iyi niyetle yerine getirilmesi gerektiği anlamındadır. Yasal yükümlülüğün temeli olarak büyük ölçüde özgürce verilen iradeye dayanan bir hukuk sisteminde, bu tür özgür irade ifadelerinin temel yasal sonuçları izleyeceği kesindir. *Pacta sunt servanda*, koşulsuz iradenin tek taraflı olarak verilmiş olsa bile tek taraflı olarak geri çekilemeyeceğini ileri sürerek bu tür sonuçların en temel olanını dile getirir²⁴.

KKTC'de bir antlaşmanın hüküm doğurabilmesi için, mevcut mevzuat çerçevesinde gerekli hukuksal işlemlerin yapılması gerekmektedir. KKTC'de, uluslararası antlaşmanın hüküm doğurması, Cumhurbaşkanı tarafından Resmi Gazete'de yayımlanması ile gerçekleşir. Anayasa'nın 94. maddesi²⁵ altında antlaşmaların onay yasasının Cumhurbaşkanı tarafından Resmi Gazete'de yayımlanması gerekmektedir. Cumhurbaşkanı'nın uluslararası antlaşmayı yayımlama-

²² Christine Chinkin, *Third Parties in International Law* (Oxford Monographs in International Law 1993) 55.

²³ Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi 22 Mayıs 1969, Madde 26.

²⁴ Anthony Aust, *Modern Treaty Law and Practice* (Cambridge University Press 2007) 256-261.

²⁵ KKTC Anayasa Madde 94 (1) Cumhurbaşkanı, Cumhuriyet Meclisince kabul edilen yasaları on beş gün içinde Resmi Gazete'de yayımlar. Yayımlanmasını uygun bulmadığı yasaları bir daha görüşülmek üzere gerekçesi ile aynı süre içinde Cumhuriyet Meclisine geri gönderir. (2) Cumhuriyet Meclisi, geri gönderilen yasaları, değiştirerek veya aynen, üye tamsayısının salt çoğunluğu ile kabul ederse, yasa Cumhurbaşkanı'nca yayımlanır. Çekimser oylar karar yeter sayısı bakımından dikkate alınmaz. (3) Cumhurbaşkanı, Cumhuriyet Meclisince kabul edilen yasaları, yayımlanma süresi içinde, Bakanlar Kurulunun istemi üzerine halkoylamasına sunar. Halkoylamasında kabul edilen yasalar, kabul tarihinden başlayarak on gün içinde Resmi Gazete'de yayımlanır. (4) Cumhurbaşkanı, 146. maddedeki yetkisini, on beş günlük süre içinde kullanabilir. Bu takdirde, 146. madde kuralları uygulanır

sından sonra, uluslararası antlaşma Anayasa'nın 90(5). Maddesi kapsamında usulüne göre yürürlüğe konmuş uluslararası bir antlaşma olmakta ve o andan itibaren de uluslararası antlaşma yasa hükmünde kabul edilmektedir.

III. Uluslararası Antlaşmaların Üçüncü Taraflar Bakımından Etkileri

Antlaşmalar konusunda ortaya çıkan önemli bir sorun, antlaşmaya taraf olmayan devletler açısından herhangi bir hak ve yükümlülük doğurmadığıdır. *Pacta terries nec nocent prount* ilkesi antlaşmaların üçüncü devletlere ne haklar ne de yükümlülükler getirmediği anlamına gelen bir Latince özdeyiştir. Bir antlaşma öncelikle imzacı tarafları bağlamaktadır ve antlaşmanın devletler açısından oluşturacağı hakların ve yükümlülüklerin yalnızca antlaşmada belirtilen kurallara veya koşullara irade gösteren taraflara yüklenmesi gerekmektedir²⁶. Hiçbir devlet, açıkça veya zımnen onay vermediği sürece bir hukuk kuralına bağlı değildir²⁷. 1969 Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin 34. maddesi de, "*Bir antlaşma, iradesi olmadan üçüncü bir devlet için ne yükümlülükler ne de haklar yaratır*"²⁸ şeklinde düzenlenmiştir. 34. maddede ortaya konan ilkeye göre, bir antlaşma üçüncü devletler için var olmayan bir parçadır ve bu bağlamda *res inter alios acta* "*başkaları arasında yapılan bir şey başkalarına zarar vermez veya fayda sağlamaz*" anlamına gelen ilke çerçevesinde, bir antlaşma üçüncü devletler için ne yükümlülükler ne de haklar yaratabilecektir²⁹.

Antlaşmaların üçüncü taraflar bakımından etkileri bağlamında *pacta tertis nec nocent nec crosent* ilkesi 1969 Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin 35. maddesinde de ifade edilmiştir. Belirtilen madde "*Bir antlaşmanın tarafları bu antlaşmanın bir hükmünün bir üçüncü devlet için bir yükümlülük aracı olmasını kast ettiyse ve üçüncü devlet o yükümlülüğü açıkça yazılı bir şekilde kabul ettiyse, bu antlaşma hükmünden üçüncü bir devlet için bir yükümlülük ortaya çıkar*" şeklinde düzenlenmiştir³⁰. Bu maddenin iki önemli unsuru bulunmaktadır. Bu unsurlardan ilki, üçüncü taraflar antlaşmanın belirli bir hükmüne irade göstermektedir; ikinci unsur ise, iradenin yazılı olarak ifade edilmesi gerektiği

²⁶ Shaw, (n 18) 913.

²⁷ Zdzisla W. Galicki, 'International Treaties And Third States', Sabinet African Journals, 1980. 105-108.

²⁸ Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi 22 Mayıs 1969, Madde 34.

²⁹ David J Bederman, 'Third Party Rights and Obligations in Treaties', Duncan B Hollis (ed.), *The Oxford Guide to Treaties (1st Edition)* (Oxford Press 2012) 330 - 335.

³⁰ Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi 22 Mayıs 1969, Madde 35.

şeklinde³¹. Bu durum ayrıca, bir devletin taraf olmadığı bir antlaşma kapsamındaki bir yükümlülüğe bağlı olması için, bu yükümlülüğe sözlü veya yazılı olarak irade göstermesi gerektiği anlamına gelmektedir³². 1969 Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin 35. Maddesi çerçevesinde, üçüncü tarafın iradesi olmadan bir antlaşmanın parçası olamayacağı konusu uluslararası hukukun temel ilkeleri olan egemenlik, eşitlik ve müdahale etmeme ilkeleri çerçevesinde de değerlendirilebilir³³.

1969 Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin 35. maddesinde belirtilen yükümlülüğün genel kuralı belirli durumlarda geçerli olmayacaktır. Bu durumlara örnek BM Antlaşması'nın 2. maddesinin 6. Paragrafı örnek gösterilebilir. İlgili maddeye göre, *"Örgüt, Birleşmiş Milletler üyesi olmayan devletlerin de uluslararası barış ve güvenliğin korunmasının gerektirdiği ölçüde bu ilkelere uygun biçimde hareket etmesini sağlar"* şeklindeki düzenlemesi, BM Antlaşmasının bazı durumlarda taraf olmayan devletler açısından yükümlülükler getirdiğini belirtmektedir³⁴. Üçüncü devletlerin bu yükümlülüğü, Uluslararası Adalet Divanı'nın şu kararıyla Namibya davasında teyit edilmiştir: *"Üye olmayan Devletler, Şart'ın 24 ve 25. maddeleriyle bağlı olmasalar da, 1976 (1970) sayılı kararın 2. ve 5. paragrafları uyarınca, Birleşmiş Milletler tarafından Namibya ile ilgili olarak alınan eylemde yardımda bulunmaya çağırılmışlardır"*³⁵.

1969 Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin 36. Maddesi *"Bir antlaşmanın tarafları antlaşmanın bir hükmünün ya üçüncü bir devlete veya o devletin mensubu olduğu devletler grubuna, ya da bütün devletlere, bir hak vermesini kastettiye ve üçüncü devlet buna irade gösterirse, üçüncü, devlet için antlaşmanın bu hükmünden o hak doğar. Üçüncü devletin iradesi, aksi belirtilmediği sürece farz edilir, meğerki antlaşma başka türlü öngörsün"* şeklinde düzenlenmiştir³⁶. İlgili madde hükme uygun olarak bir hakkı kullanan bir devletin veya uluslararası bir örgütün, antlaşmada öngörülen veya antlaşmaya uygun olarak oluşturulan kullanım koşullarına uyması gerektiğini belirtmektedir. Bir antlaş-

³¹ John H. Currie, *Public International Law*, (Essentials of Canadian Law Series 2008) 160.

³² Robert Kolb, *The Law of Treaties An Introduction*, (Edward Elgar Publishing, 2016) 115.

³³ Aust, (n 24) 256 - 258.

³⁴ Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi 22 Mayıs 1969, Madde 35.

³⁵ International Court of Justice, Legal Consequences for States of The Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) Notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970).

³⁶ Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi 22 Mayıs 1969, Madde 36.

ma uyarınca üçüncü kişilere hak vermek için yerine getirilmesi gereken koşullar şunlardır: antlaşmanın üçüncü devletlere hak vermeyi amaçlaması, üçüncü devletlerin verilen haklara irade göstermesi, aksi belirtilmediği sürece üçüncü devletlerin iradesinin kesin kabul edilmesi ve son olarak antlaşma üçüncü devletin onayını belirli bir şekilde ifade etmesini gerektiriyorsa, irade belirli şekilde ifade edildiğinde geçerli olacaktır. Aksine bir kanıt olmadığı sürece, antlaşma yalnızca bu yönlerden bahsetmiyorsa, iradenin belirli yönlerden varsayılabilceği kabul edilecektir³⁷.

Bir antlaşmanın, üçüncü devletler açısından sağlamış olduğu yükümlülüklerin ya da hakların iptal edilmesi veya değiştirilmesi, 1969 Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin 37. Maddesinde ele alınmıştır. 37. madde, yükümlülükler ve haklar arasında bir ayırım yapmaktadır³⁸. Yükümlülükler açısından kural, yükümlülüğün yalnızca antlaşmanın taraflarının ve üçüncü devletin iradesiyle iptal edilebileceği veya değiştirilebileceğidir. Hakların iptali veya değiştirilmesi açısından kural ise, üçüncü devletler için doğan bir hakkın, üçüncü devletin iradesi olmadan iptal edilemeyeceği veya değişikliğe tabi tutulamayacağı yönündedir³⁹.

1969 Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin 38. Maddesi ise, "*34 ila 37. maddelerde yer alan hiçbir şey, bir antlaşmada belirtilen bir kuralın, uluslararası hukukun örf ve adet hukuku kuralı olarak tanınan bir üçüncü taraf için bağlayıcı olmasını engellemez*" demektedir. Bu durum antlaşmadaki örf ve adet hukuku olan kuralların üçüncü Devletler için bağlayıcı olabileceği anlamına gelmektedir. İki taraf arasında akdedilen bir antlaşmada belirlenen kurallar ve ilkeler, üçüncü devletler tarafından genel olarak kabul edilebilir hale gelebilir ve örf ve adet hukuku yoluyla onlar için bağlayıcı hale gelebilir⁴⁰. Başka bir ifadeyle bir antlaşma, antlaşmada formüle edildikleri sırada örf ve adet kuralları olan kurallar içerebilir. Bu tür kurallar da uluslararası hukukun örf ve adet normları statüsünde üçüncü devletleri bağlayacaktır⁴¹. Örneğin Deniz Savaşlarında Tarafsızlığa İlişkin 1856 tarihli Paris Deklarasyonu, savaş hukuku ve taraf-

³⁷ Martin Dixon, Robert McCorquodale ve Sarah Williams, *Cases & Materials on International Law*, (Oxford University Press 201) 72 - 74.

³⁸ Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi 22 Mayıs 1969, Madde 37.

³⁹ Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi 22 Mayıs 1969, Madde 37.

⁴⁰ Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi 22 Mayıs 1969, Madde 34-37.

⁴¹ Hugh Thirlway, *The Sources of International Law*, (Oxford University Press 2019) 162.

sızlık konularını düzenleyen 1899 ve 1907 Lahey Sözleşmeleri, bu tür hukuk yaratan uluslararası belgelerdir⁴².

Uluslararası nehirlerde ve deniz yollarında seyrüsefer özgürlüğünü tesis eden belirli antlaşmalar, belirli bölgelerin tarafsızlaştırılmasını veya askerden arındırılmasını sağlayan antlaşmalar veya Antarktika Antlaşması da antlaşmaya taraf olmayan devletler açısından bazı haklar ve yükümlülükler getirebilecektir. Bu antlaşmalar, sözde "nesnel rejimler" olarak adlandırılan özel bir kategoriye girmektedir. Sözde nesnel rejimlerin yasal statüsü sorunu, antlaşmaların üçüncü devlet üzerindeki etkileri sorunuyla ilişkilidir. Genellikle bu sorunlar, birçok durumda görüldüğü gibi, doktrinel bir ayrım olmaksızın birlikte ele alınır ve nesnel rejimler antlaşmalar tarafından yaratılmaktadır⁴³.

Lord McNair, Antlaşmalar Hukuku adlı kitabında, nesnel rejimler ve antlaşmaların üçüncü devletler üzerindeki etkileri konularını birbirinden ayırmıştır. Antlaşmaların, antlaşmaların işleyiş kapsamı içindeki üçüncü taraflar üzerindeki etkisini, *pacta tertiis nee nocent nee prosunt* genel kuralından bir istisna olarak analiz etmiş, nesnel rejimlerle ilgili teorik ve pratik sorunları ve bunların *erga omnes* yani herkese yönelik etkilerini ise belirli bir antlaşma türü üzerinde incelemiştir⁴⁴. Ancak iki rejimi kesin bir şekilde ayıran McNair bile, Serbest Bölgeler Davası'nda gösterildiği gibi, aralarında teorik ve pratik bir örtüşme olasılığının bulunduğunu gözlemlemiştir⁴⁵.

Uluslararası antlaşmaların üçüncü kişiler bakımından etkileri ile ilgili bir diğer tanım "keskin antlaşmalar"dır. Keskin antlaşmalar bir bölgedeki toprakların ve doğal hakların yönetimiyle ilgili anlaşmalardır. Keskin anlaşmaya örnek olarak Güney Afrika'ya Namibya'yı yönetme yetkisi veren yetki gösterilebilir. Keskin karakter, oluşturdukları hakların niteliğidir. Bu kategorideki antlaşmalar, onları oluşturan veya devreden anlaşmalardan bağımsız bir varlık ve geçerlilik edinen veya koruyan belirli kalıcı hakları yaratır veya devreder veya varlığını tanır. Bu anlaşma kategorisi, bireyler için diğer genel anlaşma türü altında edinilen haklardan farklı bir tür hak üretmektedir⁴⁶. Bu haklar, kökenleri itibarıyla mutlaka

⁴² Şeref Ünal, *Uluslararası Hukuk*, (Yetkin Yayınları 2005) 52.

⁴³ Hüseyin Pazarcı, *Uluslararası Hukuk Dersleri 1. Kitap*, (15. Baskı Turhan Yayınları 2021) 188.

⁴⁴ Conway W. Henderson, *Understanding International Law*, (Wiley-Blackwell 2010) 65.

⁴⁵ Lord McNair, *The Law of Treaties* (Oxford University Press 1961) 38-44.

⁴⁶ Lea Brilmayer & Isaias Yemane Tesfalidet, 'Third State Obligations and the Enforcement of International Law', *International Law And Politics*, Vol:44:1, 2011, 6-7.

aynı haklar değildir, ancak onları üreten anlaşma ortadan kalktığında bile hayatta kalmalarını sağlayan nesnel bir varoluşa sahip olmaları nedeniyle onlara benzemektedirler⁴⁷.

Kurucu anlaşmalar, belirli bir coğrafi alan için belirli bir rejim kuran veya bir devlet veya uluslararası bir örgüt gibi yeni bir varlık oluşturan anlaşmalardır. Mc Nair'e göre, sadece belirli devlet grupları tarafından girilen, nesnel bir uluslararası kişiliğe sahip uluslararası bir örgüt oluşturan, *erga omnes* geçerli ve sadece onu kuran devletlere değil, diğer tüm devletlere karşı etkili olan anlaşma türü, kurucu veya yarı yasama anlaşmaları kategorisine ait görünmektedir⁴⁸. Bu anlaşmalar kamu hukuku niteliğine sahiptir ve kamu yararına hareket eden veya hareket ettiğini varsayan bir güç grubunun kararlarını içerir. Avrupa Birliği, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) gibi uluslararası siyasi-ekonomik örgütler de yapıcı anlaşmanın özelliklerine sahiptir⁴⁹.

Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi 36 ve 38. maddeler kapsamındaki hükümlerin, belirli türdeki anlaşmaların otomatik nesnel etkisi iddiasıyla, nesnel rejimlerin yasal niteliğini açıklamak için tatmin edici mekanizmalar sağladığını düşünmesi nedeniyle nesnel rejimleri bırakmaktadır. Nesnel rejimlerin anlaşmalar tarafından yaratıldığı durumlar, Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi kapsamında çok sınırlıdır. 36. madde, Türk Boğazları veya Kiel Kanalı rejimleri gibi, üçüncü devletler tarafından kara veya deniz topraklarının kullanılmasının kurulmasını öngören genel bir anlaşma kategorisine örnek teşkil eden durumları kapsar ve açık bir anlaşma olmaksızın üçüncü devletlerle ilgili olarak otomatik yasal etkiler yarattığı söylenebilir (açık bir anlaşma olmaksızın yürürlüğe girer). Bu rejimler çoğunlukla hakların kurulmasını hedefler ve bu hakların kullanılması için üçüncü devletler tarafından belirli yükümlülüklerin uygulanması şartıyla birlikte gelir⁵⁰.

Sonuç olarak anlaşmaların üçüncü devletlere etkisi konusu bakımından, bazı uluslararası anlaşmalar sadece belirli devletler lehine haklar ya da yükümlülükler yaratmasına karşılık, bazı anlaşmalar bütün devletlerin yararlanabileceği türden haklar ya da yükümlülükler yaratabilecektir. Bu noktadan hareketle

⁴⁷ Bederman (n 21) 330 - 335.

⁴⁸ McNair, (n 30) 38-44.

⁴⁹ "United Nations Security Council Resolution 353, <<http://unscr.com/en/resolutions/doc/353>> 20 July 1974.

⁵⁰ Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi 22 Mayıs 1969, Madde 36-38.

çalışmanın bir sonraki bölümünde antlaşmaların üçüncü kişiler bakımından yarattığı haklar ve yükümlülükler KKTC örneği açısından incelenecektir.

IV. Uluslararası Antlaşmaların Taraf Olmayan Devletler Açısından Bağlayıcılığı Bağlamında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Örneği

1974'te, Yunanistan'daki askeri rejimin desteklediği Kıbrıs'taki bir darbenin ardından Türk Silahlı Kuvvetleri adaya barış getirmek için askeri bir hareket gerçekleştirmiş ve bu hareket sonrasında BM Güvenlik Konseyi 353⁵¹ (1974) sayılı kararında tüm devletleri Kıbrıs'ın egemenliğine, bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne saygı göstermeye çağırmıştır. 15 Kasım 1983'te Kıbrıslı Türkler bağımsızlıklarını 'Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti' olarak ilan etmişler ve bu durum yine BM Güvenlik Konseyi tarafından 541⁵² (1983) sayılı kararla yasadışı ilan edilmiş olup, bağımsızlık adımının geri çekilmesi istenmiştir⁵³. Kararda ayrıca BM Güvenlik Konseyi tüm devletlerden 'sözde devleti' tanımamalarını veya bu devlete hiçbir şekilde yardım etmemelerini istemiştir. Bu durum KKTC'nin uluslararası alanda egemen bir devlet olarak kabul edilmesini zorlaştırmış ve bir devletin KKTC ile antlaşma imzalaması sorunu dışında uluslararası antlaşmaların KKTC açısından bağlayıcılığı gibi sorunları ortaya çıkarmıştır. BM'in 541 sayılı kararına uluslararası toplumda genel bir biçimde uyularak KKTC'nin tanınmadığı ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin, Kıbrıs'ta tek devlet olduğu yolunda birçok kararın alındığı görülmektedir⁵⁴.

Uluslararası antlaşmaların KKTC açısından durumunu incelerken öncelikle antlaşmadan doğan haklarla (yararlanma olanaklarıyla) antlaşmanın getirdiği yükümlülükleri ayırt etmek son derece önemlidir. Bu konuda öncelikle belirtilmesi gereken, bir antlaşmayı imzalamış ya da onaylamış olmayan tarafların, o antlaşmayla bağlı olamayacağı ve dolayısıyla da, o antlaşmada öngörülmüş olan yükümlülüklerle bağlı olmayacağı uluslararası mahkeme kararlarıyla da desteklenmiştir⁵⁵. Ancak bir antlaşmanın örf ve adet hukuku normu olarak zaten var

⁵¹ "United Nations Security Council Resolution 541, <<http://unscr.com/en/resolutions/doc/541>>, 18 November 1983.

⁵² Bederman (n 21) 330 - 335.

⁵³ "Kıbrıs Meselesinin Tarihçesi, BM Müzakerelerinin Başlangıcı", <https://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa>, Erişim Tarihi: 12 Ocak 2025.

⁵⁴ 550 (1984) Sayılı Güvenlik Konseyi Kararı vd. Detaylı Bilgi İçin Bakınız: Soyalp Tamçelik, "BM Güvenlik Konseyi'nin Kıbrıs'la İlgili Aldığı Bazı Kararların Özellikleri ve Analitik Değerlendirme", (2013) 8 (12) Journal of Turkish Studies, s.1229-1229.

⁵⁵ Örneğin Kuzey Denizi Kıta Sahaneliği Davası.

olan bir kuralı yazılı hale getirmesi söz konusu ise durum değişebilir. Çünkü burada söz konusu olan antlaşma, sadece taraflar arasında yeni bir durum yaratmamakta ve zaten var olan bir örf ve adet hukuku kuralını yazılı biçime dönüştürmektedir. Dolayısıyla da taraf olmayan devletlerin örf ve adet kuralından kaynaklanmış olan yükümlülükleri varsa, o yükümlülükler doğal olarak antlaşmaya taraf olmasalar da devam edecektir⁵⁶. Bu veriler doğrultusunda bu bölümde KKTC için bir antlaşmanın hak ve yükümlülükler doğurması, örf ve adet hukuku kurallarından kaynaklananlar şeklinde değerlendirilecektir.

Esasen iradeye dayalı yapıları göz önüne alındığında, antlaşmaların taraf olmayanlar için ne haklar ne de yükümlülükler yaratmadığı temel bir ilkedir. Bu bağlamda ilk olarak KKTC'nin taraf olmadığı antlaşmalar, KKTC açısından herhangi bir bağlayıcılık teşkil etmeyecektir. Bu durumun aksi yönde bir düzenleme olsaydı, antlaşma yükümlülüklerine bağlı olma iradesinin verilmesi ve tespiti için gerekli tüm kanun maddeleri büyük ölçüde gereksiz olacaktı. Ayrıca bu durum devletlerin egemen eşitliği ilkesini de tehlikeye atacaktır. Çünkü bazı devletler antlaşmalar yaparak diğerlerinin yasal konumlarını onların iradesi olmadan etkileyebilecektir. Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi bu nedenle antlaşmaların taraf olmayanlar için geçerli olmadığı önermesini "genel bir kural" olarak kabul etmiştir⁵⁷ ve bu durum KKTC için de geçerli olacaktır.

Bu genel ilkeye ilişkin olası istisnalar konusunda konu ile ilgili bazı tartışmalar devam etmektedir. Başka bir ifadeyle bir antlaşmanın hükümlerinin özünün örf ve adet hukuku kurallarına girdiği durumlarda, antlaşma taraf olmayan devletler açısından da hak ve yükümlülükler doğurabilecektir. Örneğin yukarıda da açıkladığımız üzere savaş ve tarafsızlık konularını düzenleyen 1899 ve 1907 La Haye Sözleşmelerinin KKTC açısından da hak ve yükümlülükler doğurması söz konusu olabilecektir. Elbette antlaşmaya taraf olmayan devlet için yasal yükümlülük, kuralın örf ve adet statüsünden kaynaklanmasıdır. Bir diğer ifadeyle bu durum diğer devletler arasındaki antlaşmanın varlığından kaynaklanmamaktadır. Örneğin BM Antlaşması madde 2/6, BM Antlaşması'na taraf olmayan devletlere de BM ilkelerine saygı göstermesini sağlama görevi yüklemektedir. Böyle bir etkinin, BM ilkelerinin evrensel olarak uygulanabilir örf ve adet uluslararası hukuku gövdesine girmesinin sonucu olması daha olasıdır. Bu bağlamda

⁵⁶ Rona Aybay ve Elif Oral, Kamusal Uluslararası Hukuk, (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 2016) 87.

⁵⁷ Jan Klabbbers, *International Law*, (Cambridge University Press 2013) 74 - 75.

BM Antlaşması Madde 2/6 da, BM Antlaşması'na taraf olmayan KKTC açısından yükümlülükler doğurmaktadır.

1969 Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi 35. Madde çerçevesinde, antlaşmaların üçüncü kişiler bakımından hak ve yükümlülükler doğurması bir antlaşmanın tarafları böyle bir niyetle bulunursa ve üçüncü devlet bu yükümlülüğü açıkça yazılı olarak kabul ederse, bir antlaşmanın şartlarından üçüncü bir devlet için bir yükümlülük doğabileceğini belirtmektedir⁵⁸. Üçüncü kişinin iradesine dayanan bu etki çeşitli şekillerde ifade edilmektedir. Objektif durum yaratan antlaşmalar bakımından bir devletin siyasal statüsünü kuran antlaşmalar, bazı bölgelerin askersizleşmesi ya da uluslararası rejime tabi kılınması şeklinde oluşturulan antlaşmalar genel etki yaratıp tüm devletleri bağlar⁵⁹. Bu bağlamda örneğin İsviçre'nin sürekli tarafsızlığını kuran 1815 Viyana Konferansı Son Senedi, 1856 Antlaşmasıyla Aaland Adalarının Askerden Arındırılmış Statüsü ve Antarktika'ya ilişkin 1959 Washington e 1980 Canberra Antlaşması KKTC'yi de bağlamaktadır.

Bir tür objektif durum yaratan ve bu nedenle bu durumları yaratan antlaşmaların tarafları dışında da ve üçüncü kişilerce herhangi bir özel kabul işlemine gerek kalmadan herkese karşı (*erga omnes*) hukuksal etki doğuracağı kabul edilen bu antlaşmaların hukuksal dayanağı konusunda öğretilerde çeşitli görüşler bulunmaktadır⁶⁰. Örneğin bu durumlar ilgili antlaşmaların taraflarının bunların uygulanmasını sağlayacak irade ve yeteneğe sahip olmaları ile olanaklıdır. Başka bir ifadeyle, bu görüşe göre aslında bu antlaşmalara saygının sağlanması siyasal güce bağlı öğelerle açıklanmaktadır. Başka bir ifadeyle, bu görüşe göre aslında bu antlaşmalara saygının sağlanması siyasal güce bağlıdır. Bir başka örnek ise bu durumları bir bölgesel ya da evrensel kamu düzeni anlayışına bağlamaktadır. Sonuç olarak bu iki örnekte verilen görüşler birbirlerini tamamlayıcı nitelikte bulunduğu ve böyle objektif durum yarattığı kabul edilen antlaşmaların genel bir uluslararası yarara yönelik olarak bu yolda değerlendirildikleri gözlenmektedir. Bu nedenle objektif durum yaratan antlaşmaların KKTC açısından hak ve yükümlülükler doğurması, KKTC'nin iradesinden çok siyasal güç ve kamu düzeni gibi nedenlere dayanmaktadır.

⁵⁸ Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi 22 Mayıs 1969, Madde 35.

⁵⁹ Ratner, Steven R. "International Law Rules on Treaty Interpretation." edited by Christopher McCrudden, *In The Law and Practice of the Northern Ireland Protocol*, (Cambridge University Press 2022), 83.

⁶⁰ Pazarcı, *Uluslararası Hukuk Dersleri* (n 42), 189.

Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi *erga omnes* yükümlülükler ya da bütün devletler için hak doğuran antlaşmalarla ilgili bir hüküm içermemektedir. Ancak Uluslararası Hukuk Komisyonu, madde 36(1)'deki "bütün devletlere" hak tanınmasındaki hükmün, bu türdeki antlaşmaların temelini oluşturduğu ifade edilebilir⁶¹. Uluslararası Adalet Divanı da *Barcelona Traction* davasında *erga omnes* yükümlülüklerin yerine getirilmesinin bütün devletlerin ve uluslararası topluluğun yararına olduğunu ve bu bakımdan karşılıklı hak ve yükümlülük doğuran antlaşma hükümlerinden farklılık gösterdiklerini açıklamıştır⁶².

Böyle bir durumda, üçüncü devletlerin söz konusu haktan yararlanmak istediği bir karine olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla da, söz konusu olan haktan yararlanmak için eğer antlaşmada bu konuyu düzenleyen başka tür bir düzenleme yoksa devletlerin bir istenç açıklanmasında bulunmasına gerek yoktur. Üçüncü devlet, bu haktan yararlanmak istediğinde, bu haktan yararlanması için antlaşma ile öngörülmuş koşullara da uymak zorundadır. Ancak her halde üçüncü devlet, böyle bir haktan yararlanmak istemiyorsa bunu bir açıklama ile bildirerek, durumunu belirtir ve böylece antlaşma ile hiçbir ilişkisi bulunmadığını ortaya koyabilir⁶³. Bu bağlamda KKTC'de *ergo omnes* yaratan bir antlaşmadan yararlanmak istediğinde herhangi bir istenç açıklamasında bulunmasına gerek yoktur. Ancak antlaşmanın yaratacağı haklardan yararlanmak istenmediğinde KKTC'nin bunu tek taraflı uluslararası hukuk işlemi olan "açıklama" ile bildirmesi gerekecektir.

Antlaşmaların üçüncü devletler açısından durumu ile ilgili KKTC'nin statüsü bazı özel durumlara neden olmaktadır. Örneğin Avrupa Birliği (AB) ile Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) arasında imzalanan Katılma Antlaşması Kıbrıs'a özgü hükümler içermektedir. Katılma Antlaşmasının yapılışı sırasında, Kıbrıs'ta Türkler ve Rumlar arasında bir çözüme varılamaması üzerine, Kıbrıs'ın tümünün AB üyeliğine kabul edilmesi nedeniyle 10 Sayılı Protokol KKTC'ye ilişkin durumu düzenlemiştir. Anılan Protokolün 1. Maddesinin 1. Fıkrası "*Kıbrıs Cumhuriyeti Hükümetinin Kıbrıs Cumhuriyeti'nin fiili denetim uygulayamadığı alanlarda müktesebatın uygulanması askıya alınmıştır*" demek suretiyle KKTC ülkesinde AB müktesebatının uygulanamayacağı kararlaştırılmıştır⁶⁴. Böylece KKTC'yi ta-

⁶¹ Aybay ve Oral (n 58), 88.

⁶² Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited (Belgium v. Spain) (New Application: 1962).

⁶³ Aybay ve Oral (n 58), 89.

⁶⁴ Pazarıcı, *Türk Dış Politikası* (n 4), 188.

nımayan devletler Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile imzaladıkları antlaşmalarda, antlaşmaların KKTC'ye etkisini engellemek adına benzer adımlar atmışlardır.

Sonuç olarak 1969 tarihli Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi, bir antlaşmadaki üçüncü devletlerin konumuyla ilgili önemli hükümler ortaya koymaktadır ve bu hükümlerin KKTC'nin tanınma sorunu açısından ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira unutulmamalıdır ki KKTC'nin uluslararası antlaşmalara taraf olmamasının en önemli nedeni uluslararası alanda tanınması ile ilgili sorundur. KKTC'nin tanınması ile ilgili soruna rağmen bazı antlaşmalar KKTC açısından bazı hak ve yükümlülükler doğurabilecektir. Bu bağlamda 1969 tarihli Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nde belirlenen temel ilke, antlaşmaların yalnızca onay verdiklerinde üçüncü devletler için geçerli olması KKTC içinde geçerli bir ilkedir. Sözleşme, devletlerin egemenliğine ilişkin genel ilkeyi desteklemiş ve devletlere yalnızca onay verdiklerinde hak veya yükümlülükler vermiştir.

Sonuç

Uluslararası antlaşmalar ile ilgili üçüncü devletlerin statüsüne ilişkin temel düzenleme, 169 Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin 34. maddesinde belirtilmiştir. İlgili maddeye genel olarak bir antlaşma, üçüncü bir devletin rızası olmadan ne yükümlülük ne de hak yaratmaz şeklindedir. Bu bağlamda antlaşmalar ile ilgili genel kural, antlaşmaların yalnızca taraflarını bağlaması olsa da antlaşmalar günümüzde artık taraf olmayan devletler için hem haklar hem de yükümlülükler yaratabilmektedir. 1969 tarihli Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi, bir antlaşmadaki üçüncü devletlerin konumuyla ilgili önemli hükümler de ortaya koymaktadır. Sözleşme'de belirlenen temel ilke, antlaşmaların yalnızca onay verdiklerinde üçüncü devletler için geçerli olması şeklindedir. Sözleşme, devletlerin egemenliğine ilişkin genel ilkeyi desteklemiş ve devletlere yalnızca onay verdiklerinde hak veya yükümlülükler vermiştir.

KKTC açısından bir antlaşmanın herhangi bir yükümlülük doğurabilmesi için KKTC'nin bu duruma onay vermesi gerekecektir. Bu durum devlet rızası olmadan herhangi bir antlaşma bir hakka veya yükümlülüğe bağlı olmayı amaçlamaz şeklinde de yorumlanabilir. Ancak, bunun önemli bir istisnası vardır ve bu durum söz konusu antlaşmanın hükümlerinin örf ve adet hukuku kurallarıyla örtüşmesidir. Böyle bir durumda, antlaşmaya taraf olup olmadıklarına bakılmaksızın söz konusu antlaşma tüm devletlere yükümlülükler yükleyebilecektir. Örneğin 1899 ve 1907 Lahey Sözleşmeleri tarafından kabul edilen ve artık örf ve adet uluslararası hukukunun bir parçası olarak kabul edilen savaşla ilgili kurallar

tüm devletler için geçerlidir. Böyle bir durumda KKTC'nin antlaşmaya onay vermeden yükümlülüklerine uyması gerekecektir.

Üçüncü bir devlet, diğer devletler tarafından akdedilen bir antlaşma kapsamında kendisine verilen belirli hak veya yükümlülükler rıza göstermesi ile ilgili olarak üçüncü devlet bu antlaşmaya taraf olursa artık üçüncü devlet olmaktan çıkar ve antlaşmaya taraf olmaktadır. Ancak üçüncü devlet, antlaşmaya taraf olmadan da antlaşma kapsamındaki belirli haklardan yararlanmayı veya antlaşma kapsamındaki belirli yükümlülükleri yerine getirmeyi kabul edebilir. KKTC'nin tanınma sorunu nedeniyle uluslararası antlaşmalara taraf olabilme konusu, KKTC'nin antlaşmaya onayı çerçevesinde antlaşmaya taraf olmadan, antlaşma kapsamındaki haklardan yararlanma veya yükümlülükleri yerine getirme şeklinde gerçekleştirilebilir.

Sonuç olarak üçüncü taraflar, antlaşmaların hükümleri örf ve adet uluslararası hukukuysa, antlaşmanın hükümlerine veya yükümlülüklerine uymak zorundadır. Bu bağlamda bir antlaşma, iki durumda üçüncü bir devlet için haklar veya yükümlülükler yaratır: birincisi, antlaşmalara taraf olan devletler bu tür haklar veya yükümlülükler yaratmayı amaçladığında ve ikincisi, üçüncü taraf bu tür haklara veya yükümlülükler irade gösterdiğinde. Üçüncü devletlerin hakları, yalnızca antlaşma verilen hakların geri alınabilir olduğunu belirttiğinde ve üçüncü taraflar buna irade gösterdiğinde geri alınabilir veya değiştirilebilir. Bu durumlar KKTC için de geçerli olacaktır.

Kaynakça

- Aybay R, ve Oral E, *Kamusal Uluslararası Hukuk*, (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 2016).
- Acer Y, ve Kaya İ, *Uluslararası Hukuk Temel Ders Kitabı - İngilizce Özetli*, (11. Baskı, Seçkin Yayınları 2020).
- Aust A, *Modern Treaty Law and Practice* (Cambridge University Press 2007).
- Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited (Belgium v. Spain) (New Application: 1962).
- Bederman David J, 'Third Party Rights and Obligations in Treaties', Duncan B Hollis (ed.), *The Oxford Guide to Treaties (1st Edition)* (Oxford Press 2012).
- Brilmayer L, & Tesfalidet Isaias Y, 'Third State Obligations and the Enforcement of International Law', *International Law And Politics*, Vol:44:1, 2011, 6-7.
- Cassese A, *International Law*, (Oxford University Press, Oxford 2001).
- Chinkin C, *Third Parties in International Law* (Oxford Monographs in International Law 1993).
- Currie John H, *Public International Law*, (Essentials of Canadian Law Series 2008).
- Dixon M, McCorquodale R. Ve Williams S., *Cases & Materials on International Law*, (Oxford University Press 201).
- Erhürman T, "Cumhurbaşkanı'nın Uluslararası Antlaşma İmzalama Yetkisi Var mı? Kaynak: Cumhurbaşkanlığı'nın Uluslararası Antlaşma İmzalama Yetkisi Var mı?", <<https://www.yeniduzen.com/cumhurbaskaninin-uluslararasi-antlasma-imzalama-yetkisi-var-mi-13559h.htm>> Erişim Tarihi: 14 Ocak 2025.
- Galicki W W, Z, 'International Treaties And Third States', *Sabinet African Journals*, 1980. 105-108.
- Gündüz A, *Milletlerarası Hukuk*, Reşad Volkan Günel (Ed.) (9. Baskı, Savaş Yayınevi 2018)
- Henderson Conway W, *Understanding International Law*, (Wiley-Blackwell 2010).
- International Court of Justice, Legal Consequences for States of The Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) Notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970).
- International Court of Justice, North Sea Continental Shelf Cases, Federal Republic Of Germany/Denmark; Federal Republic of Germany /Netherlands 1968.
- Kıbrıs Meselesinin Tarihçesi, BM Müzakerelerinin Başlangıcı", https://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa, Erişim Tarihi: 12 Ocak 2025.
- Klabbers J, *International Law*, (Cambridge University Press 2013).
- Kolb R, *The Law of Treaties An Introduction*, (Edward Elgar Publishing, 2016) 115.

- McNair L, *The Law of Treaties* (Oxford University Press 1961).
- Pazarcı H, *Türk Dış Politikasının Başlıca Sorunları*, (Turhan Kitabevi 2015).
- 'Uluslararası Hukuk', (21. Baskı, Turhan Yayınları 2022).
- 'Uluslararası Hukuk Dersleri 1. Kitap', (15. Baskı Turhan Yayınları 2021).
- Shaw Malcolm N, *International Law*, (Cambridge University Press 2008).
- Sur M, *Uluslararası Hukukun Esasları*, (14. Baskı, Beta Yayınları 2020).
- Soyalp Tamçelik, "BM Güvenlik Konseyi'nin Kıbrıs'la İlgili Aldığı Bazı Kararların Özellikleri ve Analitik Değerlendirme", (2013) 8 (12) Journal of Turkish Studies, s.1229-1229.
- Steven R. R, "International Law Rules on Treaty Interpretation." edited by Christopher McCrudden, *In The Law and Practice of the Northern Ireland Protocol*, (Cambridge University Press 2022).
- Thirlway H, *The Sources of International Law*, (Oxford University Press 2019).
- United Nations Security Council Resolution 541, <<http://unscr.com/en/resolutions/doc/541>>, 18 November 1983.
- Ünal Ş, *Uluslararası Hukuk*, (Yetkin Yayınları 2005).
- Viyana Andlaşmalar Hukuku Sözleşmesi 22 Mayıs 1969, Madde2/a, BM Enformasyon Merkezi UNIC-Ankara.